

Hans Krämer (1929–2015)¹

Vážení příbuzní a pozůstalí Hanse Krämera, vážené smuteční shromáždění,

v první řadě bych chtěl v zastoupení děkana fakulty, který se dnes pro povinnosti, k nimž se zavázal již na začátku roku, zdržuje v New Yorku, vyjádřit soustrast příbuzným a členům rodiny Hanse Krämera. Filosofická fakulta Eberhard Karlovy University v Tübingen si je vědoma toho, že s Hansem Krämerem ztratila jednoho ze svých velikánů – muže, který nejprve obohatil vlastní úzce vymezenou oblast antické filosofie pracemi vyznačujícími se hlubokou učností, poté překročil pracovní obor, z něhož vyšel, filosofickými pracemi k estetice, etice a hermeneutice, a dospěl k náhledům a zveřejnil poznatky, které něco znamenají pro každého humanitního vědce. Takoví učenci jsou vlastní chloubou fakult a universit: takoví, kteří až do svého stáří nepřestávají duchovně růst, dobývají nové oblasti, působí za hranicemi fakulty a university a celkově obohacují duchovní život – a to nejen v národním rámci, nýbrž také mezinárodně. Učencem tohoto formátu byl Hans Krämer.

University dnes prožívají přelomovou dobu. Reformy tzv. boloňského modelu jsem v době svého aktivního působení již nezažil. S bolestí a zármutkem slýchávám, že takřikajíc *všichni* dosud aktivní kolegové posu-

zují nový systém negativně. K porozumění postavě Hanse Krämera nestačí říci, že nebyl mužem nové boloňské university. K jeho pochopení je třeba vrátit se ještě o jednu epochu dále do minulosti. Krämer byl produktem a po celý život představitelem staré německé university, která mnohé ze své svébytnosti a kvality pozbyla již reformami 70. let minulého století, kdy byly vysoké školy z politických důvodů ukvapeně zmnoženy a doširoka otevřeny, což nebylo naprosto možné zvládnout bez citelného poklesu jejich úrovně. Hans Krämer patřil veškerým svým duchovním postojem badatele a učitele jednoznačně do předchozího období. Samota a svoboda – pod tímto vůdčím obrazem byla shrnuta podstata staré německé university. Krämer sám onu samotu a svobodu, v níž sepsal svou geniální první knihu, epochální disertaci *Arete bei Platon und Aristoteles*, s odstupem 40 let dopodrobna vylíčil (v předmluvě k italskému překladu knihy K. Gaisera, *Platons ungeschriebene Lehre*, Milano 1994). To, že jako mladý doktorand uprostřed 50. let pracoval zcela sám a že se svobodně odvážil prohršit vůči všemu, co bylo tehdy považováno za platné, samozřejmě neznamená, že na staré, později často kritizované „universitě řádných profesur“ neexistovala žádná mezilidská komunikace. Nesrovnatelná duchovní otevřenost a svoboda v hlavním semináři Wolfganga Schadewaldta, jež jsem později v 60. letech ještě sám mohl zažít, umožnila teprve osmadvacetiletému Krämerovi zpochybnit i platónský obraz svého

¹ S autorovým svolením přinášíme překlad jeho řeči, kterou pronesl při pohřbu Hanse Krämera 13. 5. 2015 v hřbitovní kapli ve Friedrichshafenu. – Pozn. překl.

školitele. Přihlíželo se pouze ke kvalitě argumentace. A Schadewaldt rozpoznal jedinečnou úroveň knihy a postaral se o to, aby mohla vyjít v řadě Pojednání Heidelberské akademie věd.

Krämerovo pojetí v knize *Arete bei Platon und Aristoteles* bylo právem hodnoceno jako otevření nového paradigmatu platónských bádání. Díky novému paradigmatu bylo nyní možné uznat smysluplnost Platónovy esoteriky, filosofický význam jeho nepsané nauky o principech, systematiku jeho celého myšlení a nalézt její stopy rovněž v dialozích.

Přijít s takto radikálně novým přístupem ovšem něco stojí. Geniální novinka nebyla pochopena a brzy byl proti ní započat boj, vedený většinou velmi neférově a na nízké úrovni. Právě tím byl však účinný: Krämer nebyl nikdy povolán na profesorské místo – což je trvalá hanba německé university (ne té staré, o níž jsem právě mluvil, neboť ono chybějící povolání by jistě muselo přijít v období po roce 1968, kdy se universita reformovala).

Švorné odmítnutí mnohými zastánci tehdy módního, existencialisticky zabarveného výkladu Platóna mělo svůj protějšek v jasnozřivém přijetí a podpoře nemnoha vrstevníků: Konrada Gaisera, souputníka, který již velmi brzy hovořil o „historickém momentu“ platónské interpretace, dále Klause Oehlera, který přílehavě psal o „odmytologizovaném Platónovi“ (1965), a Enrica Bertiho v Itálii, který měl pro svou znalost raného Aristotela nejlepší předpoklady, aby Krämera (a Gaisera) správně posoudil.

Jako akademický učitel byl Krämer znám svými vysokými nároky. To mu přinášelo obdiv právě těch nejlepších mezi studenty. Kdo od něj obdržel zápočet, věděl, že to něco znamená.

V letech, kdy působil jako soukromý docent, zpracoval Krämer metafyzické myšlení Řeků od Aristotela k Plátónovi ve dvou rozsáhlých pracích (*Der Ursprung der Geistmetaphysik*, 1964; *Platonismus und hellenistische Philosophie*, 1971), jimiž prokázal tak rozsáhlou znalost zdrojů, jíž podle mého soudu kromě něj již nikdo nedosáhl. Také tento výkon byli ochotni ocenit jen nemnozí.

Pak však přišlo na konci 70. let setkání s Giovanni Realem, nesmírně produktivním historikem filosofie z milánské Università Cattolica del Sacro Cuore. Reale, jenž byl zpočátku odpůrcem tübingenského pojetí, se stal díky jeho neutrálnímu a férovému prozkoumání – jehož právě byl, na rozdíl od většiny kolegů v oboru, schopen – přítelem a přívržencem. Svým energickým a prozíravým způsobem velmi silně přispěl k rozšíření a uznání tübingenské školy, nejprve v Itálii a poté také v dalších zemích, kde byl jeho hlas slyšet. Spolupráce s Realem a jeho školou se ukázala být šťastnou volbou pro obě strany. O to větší bylo zděšení v Miláně, když po Realeho úmrtí v říjnu minulého roku byla oznámena rovněž smrt Krämerova. Mám výslovné pověření předat zde přítomnému smutečnímu shromáždění kondolenci celé Scuola di Milano, jejíž příslušníci jsou dnes roztroušeni po mnoha universitách v Itálii.

S rozšiřováním literatury o nepsaném Platónovi se Krämer stal v posledních dvou desetiletích minulého

století velkou autoritou v pozadí, k níž se vposled odkazují všichni. V soukromí to bylo uznáváno všeobecně, veřejně také díky propůjčení hodnosti čestného občana platónským městem Syrakúsy v roce 2004.

Jeho cesta až sem by dostačovala k tomu, aby se stal jedním z velikánů humanitních věd 20. století.

On však započal v pokročilém věku znovu a dospěl k novým horizontům. Etikům poskytl látku k diskusi svým novým pojetím integrativní etiky, která překonává deontologický a utilitaristický přístup a učí lepšímu porozumění eudaimonistickému pojetí Aristotelovu. Jeho „kritika hermeneutiky“ je filosoficky nejvýznamnější odpovědí na Gadamerovo dílo *Pravda a metoda*, a vposled jeho překonáním. Gadamer, který ještě v roce 1996 vyhledal tübingenské badatele k diskusi o Platónovi, ke Krämerově hermeneutice již zaujmout postoj nemohl.

Hans Krämer zanechal v oblasti filosofie trvalé dílo. V jeho posledních letech k němu přicházelo stále více zahraničních návštěvníků. Všichni si odnášeli hluboký dojem z člověka Krämera, který přes vlastní vynikající

výkony byl zcela prost vší arogance. Rád uznával výkony svých protějšků a byl vždy vzorem dokonalé zdvořilosti.

Jeho dílo je trvalé a hovoří samo za sebe. To, že se ještě dožil vydání svých *Sebraných spisů k Platónovi* (*Gesammelte Aufsätze zu Platon*), skvěle editovaných Dagmar Mirbachovou, jej činilo šťastným. Za důležité považoval to, že badatelský směr, který je dnes po celém světě nazýván tübingenskou školou, je mezitím zastáván platoniky přinejmenším v 15 zemích. Tak je také smutek za velkého badatele Krämera něčím, co spojuje platoniky mnoha národů.

Pro nás zde shromážděné, kteří jsme jej znali osobně, bude jeho osobnost stejně přítomná jako jeho dílo. Jeho odvaha k radikální intelektuální samostatnosti a jeho ničím nepodmíněná charakterová přímost vzbuzuje nejen náš obdiv a úctu, nýbrž v nás zanechává také vděčnou vzpomínku na něj.

Thomas Alexander Szlezák

Přeložil Jakub Jinek